

OVTTASTUVVAN NAŠUVNNAID EAMIÁLBMOTVUOIGATVUOĐAID JULGGAŠTUS

Dievasčoahkkin, mii

doaimá Ovtastuvvan Našuvnnaid vuodđogirjji ulbmiliid ja vuodđojurdagiid mielde ja vearihis dáhtuin daid geatnegasvuodaid ollašuhhtimii, maid stáhtat leat váldán badjelasaset vuodđogirjji olis,

nanne, ahte eamiálbmogat leat ovttavewardásaččat eará álbmogiiguin, ja mii seammás dovddasta buot álbmogiid vuoigatvuoda leat sierraláganat, atnit iežaset sierraláganin, ja gudnejahttojuvvot dakkárin,

nanne maiddái dan, ahte buot álbmogat buktet oasis máilmmi álbmogiid ja kultuvrraid mánggabealatvuhtii ja riggodahkii, mii lea olmmošsoga oktasaš árbi,

nanne dasa lassin dan, ahte buot oahpat, politihkat ja vuogádagat, mat vuodđuduvvet soames álbmogiid ja oktagas olbmuid stuorit árvui sin čearddalaš duogáža geažil dahje nállái, oskkoldahkii, etnalašvuhtii dahje kultuvrii guoski earuhusaid geažil dahje ovddidit dákkár jurdaga, leat rasisttalaččat, dieđalaččat boastut, juridihkalaččat fámuheamit, morálalaččat hilgunveara ja sosiálalaččat eahpevuoiggalaččat,

oddasis nanne dan ahte eamiálbmogat eai galggašii vuoigatvuodaideaset geavahettiin vealahuvvot mange láhkái,

lea fuolastuvvan das ahte eamiálbmogat leat gillán historjjálaš boasttuvuodain, earret earáid boadusin sin koloniseremis ja sin eatnamiid, guovlluid ja luondduriggodagaid rihpamis ja dan láhkái sin leat eastadan geavaheamis erenoamážit sin vuoigatvuoda ovdánit iežaset dárbbuid ja deatuid mielde,

dovddasta hohpolaš dárbbu gudnejahttit ja ovddidit eamiálbmogiid lunddolaš vuoigatvuodaid mat vuodđuduvvet sin politihkalaš, ekonomalaš ja sosiála ráhkadusaide ja sin kultuvrraide, vuoigalaš árbevieruide, historjái ja filosofijajaide, erenoamážit sin vuoigatvuodaid eatnamiiddáseaset, guovlluidasaset ja luondduriggodagaidasaset,

dovddasta maiddái hohpolaš dárbbu gudnejahttit ja ovddidit eamiálbmogiid daid vuoigatvuodaid, mat leat nannejuvvon iešguđet stáhtaiguin dahkkon soahpamušaiguin, šiehtadusaiguin ja eará huksejeddji ordnemiiguin,

atná buorrin dan dili, ahte eamiálbmogat organiserejit iežaset sin politihkalaš, ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš ahtanuššama várás vai loahpahit buotlágán vealaheami ja soardima gos dal ain dáhpáhuvaš,

osku dasa, ahte hálldašemiin gárggiidahttimiid, mat váikkuhit sidjiide, sin eatnamiidda, guovlluide ja luondduriggodagaide, eamiálbmogat sáhttet doalahit ja nanusmahttit iežaset institušuvnnaid, kultuvrraid ja árbevieruid, ja ovddidit iežaset gárggiideami sin figgamušaid ja dárbbuid mielde,

dovddasta dan, ahte eamiálbmogiid dieđuid, kultuvrraid ja árbevirolaš geavadiid gudnejahttin lea dehálaš oassin suvdilis ja dássebealát ovdáneamis ja doarvái buorre birashálldašeamis,

deattuha dan, ahte eamiálbmogiid eatnamiid ja guovlluid demilitariseremis lea dehálaš mearkkašupmi ráffái, ekonomalaš ja sosiála gárggiideapmái ja ovddideapmái, ja máilmmi našuvnnaid ja álbmogiid gaskasaš áddehallamii ja ustitlaš gaskavuodaide,

dovddasta erenoamážit eamiálbmotbearrašiid ja -servodagaid vuoigatvuoda bisuhit juogaduvvon vástu mánáideaset bajásgeassimis, oahpaheamis, skuvlejumis ja buresbirgejumis máná vuoigatvuodaid mielde,

oaiivvilda, ahte daidda vuoigatvuodaide, mat leat nannejuvvon soahpamušain, šiehtadusain ja eará huksejeddji ordnemiin stáhtaid ja eamiálbmogiid gaskkas, čatnasit muhtin oktavuodain riikkaidgaskasaš mearkkašupmi, beroštupmi, vástu ja iešvuohta,

oaiivvilda maiddá dan, ahte soahpamušat, šiehtadusat ja eará huksejeddji ordnemat, ja daid ovddastan gaskavuodat leat vuodđun eamiálbmogiid ja stáhtaid gaskasaš nanusmahtton guoibmáivuhtii,

dovddasta, ahte Ovtastuvvan Našuvnnaid vuodđogirji, riikkaidgaskasaš konvenšuvdna ekonomalaš, sosiálalaš ja kultuvrralaš vuoigatvuodaid birra ja riikkaidgaskasaš konvenšuvdna siviila ja politihkalaš vuoigatvuodaid birra ja maiddá Vienna julggaštus ja doaibmaplána nannejit buot álbmogiid iešmearridanvuoigatvuoda vuđolaš mearkkašumi, man vuoigatvuoda vuodul sii ieža friddja mearridit iežaset politihkalaš sajádaga ja friddja jođihit sin ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš gárggiideami,

atná mielas, ahte ii miige dán julggaštusas galggašii adnot dasa ahte biehttalit ovttage álbmogis dan iešmearridanvuoigatvuoda, mii čađahuvvo álbmotrievtti mielde,

osku dasa, ahte eamiálbmogiid vuoigatvuodaid dovddasteapmi dán julggaštusas buorida harmonalaš ovttasbargogaskavuodaid stáhta ja eamiálbmogiid gaskkas, mat vuodđuduvvet vuoiggalašvuoda, demokratiija, olmmošvuoigatvuodaid gudnejahtima, vealakeahtesvuoda ja vearihis dáhtu vuodđojurdagiidda,

movttiidahtta stáhtaid čuovvut ja beaktilit ollašuttit buot daid geatnegasvuodaid mat riikkaidgaskasaš áššebáhpáriid mielde gusket eamiálbmogiidda, erenoamážit daid mat gullet olmmošvuoigatvuodaide, ja dahkat dán ráđđálagaid ja ovttasbarggus guoskevaš álbmogiiguin,

deattuha, ahte Ovtastuvvan Našuvnnain lea dehálaš ja bastevaš doaibma eamiálbmogiid vuoigatvuodaid gárggiidahttimis ja suodjaleamis,

jáhkká, ahte dát julggaštus lea ođđa dehálaš lávki ovddosguvlui eamiálbmogiid vuoigatvuodaid ja friddjavuodaid dovddasteamis, ovddideamis ja suodjaleamis, ja dehálaš doaimmaid ovddideamis Ovtastuvvan Našuvnnaid vuogádagas dán suorggis,

dovddasta ja ođđasis nanne, ahte eamiálbmogiid oktagas olbmui lea alma vealaheami haga vuoigatvuohta visot olmmošvuoigatvuodaide, mat leat dovddastuvvon álbmotrievttis, ja ahte eamiálbmogiin leat kollektiiva vuoigatvuodat, mat leat vealtameahtumat sin leahkimii, buresbirgejupmái ja sin ollislaš gárggiideapmái álbmogin,

dovddasta, ahte eamiálbmogiid dilit molsašuddet guovllus guvlui ja riikkas riikii, ja ahte nášuvnnalaš ja guovlulaš iešlágiid ja mánggalágán historjjálaš ja kultuvrralaš duogážiid mearkkašumi berre váldit vuhtii,

allaáiggálaččat cealká čuovvovaš Ovtastuvvan Našuvnnaid eamiálbmotvuoigatvuodaid julggaštusa ulbmilstandárdan, masa berre figgat guoibmáivuoda ja goappeš beali gudnejahtima vuoigatvuodain:

Artihkal 1

Eamiálbmogiin lea, joavkun ja oktagas olmmožin, vuoigatvuohta ollásit návddašit visot olmmošvuoigatvuođaid ja vuodđofriidjavuođaid dakkárin go dat leat dovddastuvvon Ovttašuvvan Našuvnnaid vuodđogirjjiis, olmmošvuoigatvuođaid oppamáilmmálaš julggaštusas ja olmmošvuoigatvuođaide guoski álbmotrievttis.

Artihkal 2

Eamiálbmogat ja daid oktagas olbmot leat friiddja ja ovttašuvvan eará álbmogiid ja olbmuid ektui ja sis lea vuoigatvuođaideaset geavahettiin vuoigatvuohta leat buotlágan vealaheami haga, erenoamážit dakkár vealaheami mii vuodđuduvvá sin eamiálbmotduogáži dahje -identitehtii.

Artihkal 3

Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta iešmearrideapmái. Dán vuoigatvuođa vuodul sii mearridit friiddja iežaset politihkalaš sajádaga ja ovddidit friiddja iežaset ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš gárggiideami.

Artihkal 4

Iešmearridanvuoigatvuođa hárrjehettiin eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta autonomiijai dahje iešráđdemii áššiin mat gusket sin siskkáldas dahje báikkálaš áššiide, nugo maiddá sin autonomalaš doaimmaid ruhtadanvugiide.

Artihkal 5

Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta doalahit ja nannet sin sierra politihkalaš, vuoigatvuođalaš, ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš institušuvnnaid, seammás go sii sealluhit iežaset vuoigatvuođaid oassálastit dievaslaččat, juos sii nu válljejit, riikka politihkalaš, ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš eallimii.

Artihkal 6

Eamiálbmogiid juohke oktagas olbmos lea vuoigatvuohta riikkavulošvuhtii.

Artihkal 7

1. Eamiálbmogiid oktagas olbmos lea vuoigatvuohta eallimii, rumašlaš ja silolaš guoskatmeahtunvuhtii, friiddjavuhtii ja persovnnalaš oadjebasvuhtii.

2. Eamiálbmogiin lea kollektiiva vuoigatvuohta eallit friiddjavuođas, ráfis ja oadjebasat sierra álbmogin ja sii eai galgga vásihit álbmotgoddimiid dahje eará veahkaválldi, masa gullá maiddá mánáid sirdin bákkuin sin joavkkus nuppi jovkui.

Artihkal 8

1. Eamiálbmogiin ja daid oktagas olbmui lea vuoigatvuohta dasa, ahte sii eai assimilerejuvvo bákkuin iige sin kultuvra billistuvvo.

2. Stáhtat galget fállat beaktilis skihkáldusaid, mat estet ja njulgejit:

(a) buot doaimmaid, maid ulbmilin dahje boadusin lea sin guoskatmeahtunvuođa rivven sierra álbmogin, dahje sin kultuvrralaš árvvuid dahje etnalaš identitehta rivven;

- (b) buot doaimmaid, maid ulbmilin dahje boađusin lea sin eatnamiid, guovlluid dahje luondduriggodagaid rivven;
- (c) buotlágán olbmuid bággosirdima, man ulbmilin dahje boađusin lea sin ovttage vuoigatvuoda rihkkun dahje geahnohuhttin;
- (d) buotlágán bággoassimilerema dahje -integrerema;
- (e) buotlágán propagánda, man ulbmilin lea ovddidit nállevealaheami dahje etnikkalaš vealaheami sin vuostá, dahje oalgguhit dasa.

Artihkal 9

Eamiálbmogiin ja daid oktagas olbmuin lea vuoigatvuolta gullat eamiálbmotservodahkii dahje - nášuvdnii, guoskevaš servodaga dahje nášuvnna árbevieruid ja vugiid mielde. Dákkár vuoigatvuoda geavahepmi ii galgga dagahit mangelágán vealaheami.

Artihkal 10

Eamiálbmogiid ii galgga bákkuin sirdit eret sin eatnamiin ja guovlluin. Sirdiheami ii galgga čadahit almmá ahte guoskevaš eamiálbmogat leat ožžon vuđolaš dieđu sirdiheami sivaidd birra ja leat dasa bákku haga ovddalgihtii miehtan, ja ovdalge lea sohppojuvvon vuoiggalaš ja govttolaš buhtadusa birra ja, goas vejolaš, vejolašvuodain máhccat guvlui.

Artihkal 11

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuolta hárbjeht ja ealáskahttit sin kultuvrralaš árbevieruid ja dábiid. Dása gullá vuoigatvuolta doalahit, suodjalit ja gárggiidahttit dološ, dálá ja boahhtevaš kultuvrralaš albmanemiid, nugo arkeologalaš ja historjjálaš báikkiid, gálvvuid, málliid, seremoniijaid, teknologijaid, govva- ja lávdedáidaga ja girjjálašvuoda.

2. Stáhtat galget fuolahit njulgemiid dakkár beaktillis skihkáldusaiguin maidda sáhttet gullat máhcaheamit ja mat dahkkojit ovttasráđiid eamiálbmogiiguin ja mat gusket sin kultuvrralaš, vuoigatvuodajaid, oskkoldatlaš ja vuoigatvuodajaid opmodahkii mii lea váldon sis eret almmá ahte sii leat ožžon vuđolaš dieđu dan birra ja leat dasa bákku haga ovddalgihtii miehtan, dahje rihkkumiin sin lágaid, árbevieruid ja dábiid.

Artihkal 12

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuolta ovdanbuktit, hárbjeht, ovddidit ja oahpahit sin vuoigatvuodajaid ja oskkoldatlaš árbevieruid, dábiid ja meanuid; vuoigatvuolta doalahit, suodjalit ja beassat atnit ráfis sin oskkoldatlaš ja kultuvrralaš báikkiid; vuoigatvuolta geavahit sin bassi áđaid ja mearridit daid geavaheamis; ja vuoigatvuolta sin máttuid liikkaid ja bázahusaid máhcahepmái ruovttoluotta.

2. Stáhtat galget geahččalit guoskevaš eamiálbmogiiguin ovttasráđiid ovddiduvvon vuoiggalaš, rabas ja beaktillis skihkáldusaiguin dahkat vejolažžan beasu daid bassi áđaide ja máttuid liikkaide ja bázahusaide mat leat stáhtaid hálddus, ja/dahje dahkat vejolažžan daid máhcaheami.

Artihkal 13

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta ealáskahttit, geavahit, gággiidahttit ja sirdit boahttevaš sohka buolvvaide sin historjjáid, gielaide, njálmálaš árbevieruid, filosofijaid, čállinvugiid ja girjjálašvuođa ja meroštallat ja bisuhit sin servodat-, báike- ja olbmonamaid.
2. Stáhtat galget bidjat johtui beaktilis doaimmaid dáhkidan dihte ahte dát vuoigatvuohta lea suodjaluvvon ja dáhkidan dihte ahte eamiálbmogat sáhttet ipmirdit politihkalaš, rievttálaš ja hálddahuslaš proseassaid, ja ahte sii ipmirduvvojit dain, dárbbu mielde dulkoma vehkiin dahje eará heivvolaš vugiid bokte.

Artihkal 14

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta vuodđudit ja hálddašit iežaset oahpahusvuogádagaid ja -ásahusaid mat fáallet oahpahusa sin iežaset gillii, vugiiguin mat heivejit sin kultuvrralaš oahpahus- ja oahppanvugiide.
2. Eamiálbmogiid oktagas olbmui, erenoamážit mánáin, lea vealaheami haga vuoigatvuohta oahpahussii visot dásiin ja hámiin mat stáhtas leat.
3. Stáhtat galget ovttrasáđiid eamiálbmogiiguin bidjat johtui beaktilis doaimmaid dan várás ahte eamiálbmogiid oktagas olbmot, erenoamážit mánát, maiddáii sii guđet ássat servodagaideaset olggobealde, fidnešedje vejolašvuođaid mielde oahpahusa iežaset kultuvrras ja iežaset gillii.

Artihkal 15

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta sin kultuvrraid, árbevieruid, historjjáid ja figgamušaid árvui ja mánggabealatvuhtii, mat galget heivvolaččat boahtit ovdán oahpahas ja almmolaš diehtjuohkimis.
2. Stáhtat galget ráđđalagaid ja ovttasbarggus gullevaš eamiálbmogiiguin bidjat johtui beaktilis doaimmaid hehtten dihte ovdagáttuid, duššindahkan dihte vealaheami ja ovddidan dihte utnolašvuođa, ipmárdusa ja buriid gaskavuodaid eamiálbmogiid ja servodaga buot eará osiid gaskkas.

Artihkal 16

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta vuodđudit iežaset mediaid iežaset gielaide ja geavahit earáid go eamiálbmogiid mediaid buot hámiid almmá vealaheami haga.
2. Stáhtat galget bidjat johtui beaktilis doaimmaid sihkkarastin dihte ahte stáhtalaš mediat áššáigullevaččat čalmmustahttet eamiálbmogiid kultuvrralaš mánggabealatvuođa. Stáhtat galget, sátnefriddjavuođa dáhkideami soarddekeahhtá, movttiidahttit priváhta media albmáláhkái čalmmustahttit eamiálbmogiid kultuvrralaš mánggabealatvuođa.

Artihkal 17

1. Eamiálbmogiin ja daid oktagas olbmui lea vuoigatvuohta návddašit ollislaččat buot daid vuoigatvuođaid mat leat ásahuvvon riikkaidgaskasaš ja sisriikkalaš bargodiliide guoskevaš gustojeaddji lágain.

2. Stáhtat galget ráddálagaid ja ovttasbarggus eamiálbmogiiguin bidjat johtui erenoamáš doaimmaid suodjalan dihte eamiálbmotmánáid ekonomalaš ávkkástallamis ja dahkamis makkárgge barggu mii soaitá leat várálaš dahje mii soaitá ráddjet máná oahpahusa, dahje vahágahttit máná dearvvašvuoda dahje su rumašlaš, silolaš, vuoiŋgalaš, morálalaš dahje sosiála ovdáneami, válddedettiin vuhtii sin erenoamáš hearkivuoda ja oahpahusa dehálašvuoda mánáid ahtanuššamis.

3. Eamiálbmogiid oktagas olbmui lea vuoigatvuohta leat vásitkeahhtá mangelágan vealaheaddji bargodiliid ja -eavttuid, nugo bálvalus- ja bálkæavttuid.

Artihkal 18

Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta oassálastit mearrádusaid dahkamii áššiin mat sáhttet čuoheat sin vuoigatvuođaide, daid ovddasteddjiid bokte maid sii ieža leat välljen gaskaneaset iežaset meannudanvugiid mielde, ja sis lea maiddá vuoigatvuohta doalahit ja gárggiidahttit iežaset mearrideaddji eamiálbmotásahusaid.

Artihkal 19

Stáhtat galget ráddádallat ja ovttasbargat vearihis dáhtuin guoskevaš eamiálbmogiiguin sin iežaset ovddasteaddji ásahusaid bokte oážžun dihte ovddalgihtii sin miehtama, mii vuodđuduvvá vuđolaš dieđuide ja lea dahkkon bákku haga, ovdal go mearridit ja ollašuhttet lágaid dahje hálldahuslaš doaimmaid mat sáhttet čuoheat sidjiide.

Artihkal 20

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta doalahit ja gárggiidahttit sin politihkalaš, ekonomalaš ja sosiála vuogádagaid ja ásahusaid, oadjebasat návddašit iežaset eallinvuoddu ja gárggiidanvuoddu, ja friddja váldit oasi buot sin árbevirolaš dahje eará ekonomalaš doaimmaide.

2. Eamiálbmogiin geain leat rivvejuvvon sin eallinvuoddu ja gárggiidanvuoddu lea vuoigatvuohta vuoiggalaš ja govttolaš buhtadussii.

Artihkal 21

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta vealaheami haga buoridit iežaset ekonomalaš ja sosiála diliid, earret earáid oahpahus-, bargo-, fidnooahpahus- ja odđasisoahpahus-, ássan-, buhtisvuoda-, dearvvašvuoda- ja sosiáladorvosurggiin.

2. Stáhtat galget bidjat johtui beaktilis doaimmaid ja, goas heivvolaš, earenomáš doaimmaid dáhkidan dihte sin ekonomalaš ja sosiála diliid bistevaš buorideami. Erenoamážit galgá váldit vuhtii eamiálbmogiid boarrásiid, nissoniid, nuoraid, mánáid ja lápmásiid vuoigatvuođaid ja sierra dárbbuid.

Artihkal 22

1. Dán julggaštusa ollašuhtedettiin galgá erenomážit váldit vuhtii eamiálbmogiid boarrásiid, nissoniid, nuoraid, mánáid ja lápmásiid vuoigatvuođaid ja sierra dárbbuid.

2. Stáhtat galget ovttasrádiid eamiálbmogiiguin bidjat johtui doaimmaid dáhkidan dihte ahte eamiálbmogiid nissonat ja mánát ožžot ollislaš suodjaleami ja dáhkádusaid buotlágán veahkaválldi ja vealaheami vuostá.

Artihkal 23

Eamiálbmogiin lea vuoigatvuolta mearridit ja ovddidit vuoruhemiid ja strategiijaid maid bokte sii geavahit iežaset vuoigatvuoda ovdáneapmái. Erenomážit lea eamiálbmogiin vuoigatvuolta aktiivvalaččat leat mielde ovddideamen ja mearrideamen daid dearvvašvuoda, ássama ja eará ekonomalaš ja sosiála prográmmaid mat čuhcet sidjiide ja, nu guhkás go vejolaš, hálddašit dákkár prográmmaid iežaset ásaahasaid bokte.

Artihkal 24

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuolta sin iežaset árbevirolaš dálkasiidda ja doalahit iežaset dearvvasvuodavuogádagaid, dasa gullet sin dehálaš dálkkodanšattuid, -elliid ja -mineráloid vurkkodeapmi. Eamiálbmogiid oktagas olbmui lea maiddái vuoigatvuolta, almmá mange vealaheami haga, fidnet buot sosiála- ja dearvvašvuodabálvalusaid.

2. Eamiálbmogiid oktagas olbmui lea dássálas vuoigatvuolta buoremus dási rumašlaš ja vuoigatvuolaš dearvvašvuhtii mii lea olámuttus. Stáhtat galget čadahit dárbbášlaš doaimmaid maid ulbmilin lea juksat dán vuoigatvuoda ollislaš ollašuttima dađistaga.

Artihkal 25

Eamiálbmogiin lea vuoigatvuolta doalahit ja nanusmahttit sin mihtilmas vuoigatvuolaš oktavuodaid daiguin sin eatnamiiguin, guovlluiguin, čáziiguin, riddoguovlluiguin ja eará luondduriggodagaiguin maid sii árbevirolaččat leat oamastan dahje muđui ásaidehhtán ja geavahan, ja áimmahuššat sin geatnegasvuodaid boahhtevaš buolvvaide dán oktavuodas.

Artihkal 26

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuolta daidda eatnamiidda, guovlluide ja luondduriggodagaide maid sii árbevirolaččat leat oamastan, ásaidehhtán dahje muđui geavahan dahje háhkan.

2. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuolta oamastit, geavahit, gárggiidahttit ja stivret daid eatnamiid, guovlluid ja luondduriggodagaid maid sii háldejit árbevirolaš oamasteami vuodul dahje eará árbevirolaš hálddašeami dahje geavaheami vuodul, nugo maiddái daid maid sii muđui leat háhkan.

3. Stáhtat galget addit lágalaš dovddasteami ja suoji dáidda eatnamiidda, guovlluide ja luondduriggodagaide. Dákkár dovddasteami galgá dahkat gudnejahttimiin dohkálaččat guoskevaš eamiálbmogiid dábiid, árbevieruid ja eananhálddašanvuogádagaid.

Artihkal 27

Stáhtat galget ovttasráđiid guoskevaš eamiálbmogiiguin vuodđudit ja ollašuttit vuoigatvuolaš, sorjjasmeahtun, bealátkeahces, rabas ja čadačuovgi proseassa mii dohkálaččat dovddasta eamiálbmogiid lágaid, árbevieruid, dábiid ja eananhálddašanvuogádagaid, dovddastan ja nannen dihte eamiálbmogiid vuoigatvuodaid mat čatnasit sin eatnamiidda, guovlluide ja luondduriggodagaide, oktan daiguin maid sii árbevirolaččat leat oamastan dahje muđui ásaidehhtán dahje geavahan. Eamiálbmogiin galgá leat vuoigatvuolta oassálastit dán prosessii.

Artihkal 28

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta njulgemii vugiiguin maidda sáhtta gullat máhcaheapmi dahje, juos dat ii leat vejolaš, vuoiggalaš ja govttolaš buhtadus daid eatnamiid, guovlluid ja luondduriggodagaid ovddas maid sii árbevirolaččat leat oamastan dahje muđui ásaiduhttan dahje geavahan ja mat leat konfiskerejuvvon, váldon eret, váldon háldui, geavahuvvon dahje vahágahttojuvvon almmá sin ovddalgihtii miehtama haga, mii lea vuodđuduvvan vuđolaš dieđuide ja lea dahkkon bákku haga.

2. Juos guoskevaš álbmogiiguin ii leat bákku haga nuppeláhkái sohppojuvvon, galgá buhtadus leat dakkár eanan, guovlun ja luondduriggodahkan mat leat ovttaveardásaččat šlájaset, viidodagaset ja rievttálaš sajádagaset dáfos, dahje ruđalaš buhtadussan dahje eará heivvolaš njulgemin.

Artihkal 29

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta sealluhit ja suodjalit birra ja sin eatnamiid dahje guovlluid ja luondduriggodagaid buvttadannávcca. Stáhtat galget vuodđudit ja ollašuhttit doarjjaprográmmaid eamiálbmogiid váras dákkár sealluheapmái ja suodjaleapmái, almmá vealaheami haga.

2. Stáhtat galget bidjat johtui beaktilis doaimmaid mat dáhkidit ahte makkárga váralaš ávdnasiid vurkkodeapmi dahje loahppavurken ii dahkko eamiálbmogiid eatnamiin dahje guovlluin almmá sin ovddalgihtii miehtama haga, mii lea vuodđuduvvan vuđolaš dieđuide ja lea dahkkon bákku haga.

3. Stáhtat galget maiddái bidjat johtui beaktilis doaimmaid mat dáhkidit, dárbbu mielde, ahte eamiálbmogiid dearvvasvuođa vákšuma, doalaheami ja máhcaheami prográmmat, maid leat ovddidan ja ollašuhttan álbmogat geaidda dákkár ávdnasat leat čuohcan, ollašuhttojuvvojit áššáigullevaččat.

Artihkal 30

1. Soahteveaga doaimmaid ii galgga čadahit eamiálbmogiid eatnamiin ja guovlluin, earret juos daid vuoigadahtta mearkkašahhti almmolaš deattu dahje juos dan birra lea bákku haga sohppojuvvon guoskevaš eamiálbmogiiguin dahje sii leat dan bivdán.

2. Stáhtat galget beaktilit ráđđádallat guoskevaš eamiálbmogiiguin áššáigullevaš meannudanvugiiguin ja earenomážit sin ovddasteaddji ásahusaiguin, ovdal go geavahišgohtet sin eatnamiid dahje guovlluid soahteveaga doaimmaide.

Artihkal 31

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta doalahit, stivret, suodjalit ja ovddidit kultuvrralaš árbbiset, árbedieđuset ja árbevirolaš kultuvrralaš olggosbuktimiid, nugo maiddái sin diehtagiid, teknologiiid ja kultuvrraid ovdanbuktimiid, oktan olmmošlaš ja genehtalaš resurssaiguin, siepmániiguin, dálkasiiguin, dieđuiguin elliid ja šattuid iešvuođain, njálmmálaš árbevieruiguin, girjjálašvuođain, hábmemiin, faláštallamiiguin ja árbevirolaš stoahkamiiguin ja govva- ja lávdedáidagiiguin. Sis lea maiddái vuoigatvuohta doalahit, stivret, suodjalit ja ovddidit sin vuoigatvuođalaš opmodaga dakkár kultuvrralaš árbbi, árbedieđu ja árbevirolaš kultuvrralaš olggosbuktimiid hárrái.

2. Ovttasráđiid eamiálbmogiiguin stáhtat galget bidjat johtui beaktilis doaimmaid dovddastan ja suodjalan dihte dáid vuoigatvuođaid geavaheami.

Artihkal 32

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta mearridit ja ovddidit sin eatnamiid dahje guovlluid ja eará luondduriggodagaid gárggiidahttima ja geavahusa vuoruhemiid ja strategiijaid.
2. Stáhtat galget ráddádallat ja ovttasbargat vearihis dáhtuin guoskevaš eamiálbmogiiguin sin iežaset ovddasteaddji ášahusaid bokte, oažžun dihte sin miehtama, mii vuodđuduvvá vuđolaš dieđuide ja lea dahkkon bákku haga, ovdal go dohkkehuvvo makkárge prošeakta, mii čuohcá sin eatnamiidda dahje guovlluide ja eará luondduriggodagaide, erenomážit sin minerála-, čáhce- dahje eará luondduriggodagaid gárggiidahttima, geavaheami dahje ávkkástallama oktavuodas.
3. Stáhtat galget fuolahit beaktilis skihkáldusaid buot dakkár doaimmaid vuoiggalaš ja govttolaš njulgemii, ja dat galget bidjat johtui heivvolaš doaimmaid láivudan dihte daid vahátlaš biraslaš, ekonomalaš, sosiálalaš, kultuvrralaš ja vuoigŋalaš váikkuhusaid.

Artihkal 33

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta mearridit iežaset identitehta dahje lahttovuođa iežaset dábiid ja árbevieruid mielde. Dát ii gáržžit eamiálbmogiid oktagas olbmuid vuoigatvuođa fidnet riikkalahttovuođa dan riikkas gos sii orrot.
2. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta mearridit iežaset ášahusaid ráhkadusaid ja válljet daid lahtuid iežaset meannudanvugiid mielde.

Artihkal 34

Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta ovddidit, gárggiidahttit ja doalahit iežaset ášahushámádagaid ja sidjiide mihtilmas vieruid, vuoigŋalašvuođa, árbevieruid, meannudanvugiid, vuogádagaid ja, juos dakkárat leat, riektevuogádagaid dahje -vieruid, riikkaidgaskasaš olmmošvuoigatvuođaid standárddaid mielde.

Artihkal 35

Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta mearridit makkár geatnegasvuođat oktagas olbmui leat sin servodagaid hárrái.

Artihkal 36

1. Eamiálbmogiin, erenoamážit sis geaid riikkaidgaskasaš riikkaráját juhket mángga oassái, lea vuoigatvuohta bisuhit ja ovddidit oktavuodaid, gaskavuodaid ja ovttasbarggu iežaset lahtuiguin ja eará olbmuiguin rájiid rastá, daidda gullet maiddá vuoigŋalaš, kultuvrralaš, politihkalaš ja sosiála ulbmilis dahkkon doaimmat.
2. Stáhtat galget ráddálagaid ja ovttasbarggus eamiálbmogiiguin bidjat johtui beaktilis doaimmaid álkidahttin dihte dán vuoigatvuođa geavaheami ja dáhkidan dihte dan ollašuttima.

Artihkal 37

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta ahte soahpamušat, šiehtadusat ja eará huksejeaddji ordnemat, mat leat dahkkon stáhtaiguin dahje daid maŋisboahttiiguin, dovddastuvvojit, čuvvojuvvojit ja ollašuttojuvvojit ja ahte stáhtat dollet ja gudnejahttet dakkár soahpamušaid, šiehtadusaid ja eará huksejeaddji ordnemiid.

2. Miige dan julggaštusas ii galgga dulkojuvvot nu ahte dat láivuda dahje duššindahká eamiálbmogiid vuoigatvuodaid mat eamiálbmogiin leat soahpamušaid, šiehtadusaid ja eará huksejeaddji ordnemiid bokte.

Artihkal 38

Stáhtat galget ráđđálagaid ja ovttasbarggus eamiálbmogiiguin bidjat johtui heivvolaš doaimmaid, oktan lálkaásahandoaimmaiguin, juksan dihte dán julggaštusa mihttomeriid.

Artihkal 39

Eamiálbmogiin lea vuoigatvuolta oazžut ruđalaš ja teknihkalaš veahki stáhtain ja riikkaidgaskasaš ovttasbarggu bokte dán julggaštusas oaivvilduvvon vuoigatvuodaid návddašemi várás.

Artihkal 40

Eamiálbmogiin lea vuoigatvuolta vuoiggalaš ja govttolaš meannudemiide, main čovdojuvvojit sin giččut ja riiddut stáhtaiguin ja eará oasehasaiguin, vuoigatvuolta fidnet ášši čovdojupmái dakkaviđe ja vuoigatvuolta beaktilis riektedoarjalemiide sin oktagaslaš ja kollektiiva vuoigatvuodaid buotlágan riikkumiid vuostá. Dákkár čovdojumis galgá dohkálaččat váldit vuhtii guoskevaš eamiálbmogiid dábiid, árbevieruid, njuolggadusaid ja riektevuogádagaid ja riikkaidgaskasaš olmmošvuoigatvuodaid.

Artihkal 41

Ovttastuvvan Našuvnnaid vuogádaga orgánat ja sierraorganisašuvnnat ja eará ráđđehusaiddgaskasaš organisašuvnnat galget veahkehit dán julggaštusa mearrádusaid ollislaš ollašuttima earret earáid ekonomalaš ovttasbarggu ja teknihkalaš veahki johtui bidjama bokte. Galgá váldit atnui vugiid mat dáhkidit eamiálbmogiid oassálastima áššiide mat čuhcet sidjiide.

Artihkal 42

Ovttastuvvan Našuvnnat, dan orgánat, oktan Eamiálbmotáššiid bissovaš forumiin, ja sierraorganisašuvnnat, oktan riikkaid dásiin, ja stáhtat galget ovddidit dán julggaštusa mearrádusaid gudnejahttima ja ollislaš geavaheami ja čuovvut dán julggaštusa doaimbama ja beaktilvuoda.

Artihkal 43

Dán julggaštusas dovddastuvvon vuoigatvuodát ráhkadit vuolimus dási standárddaid máilmmi eamiálbmogiid ceavzimii, árvui ja buresbirgejupmái.

Artihkal 44

Visot dán julggaštusas dovddastuvvon vuoigatvuodát ja friddjavuodát dáhkiduvvojit ovttavardásaččat eamiálbmogiid dievdduide ja nissonolbmuide.

Artihkal 45

Ii miige dán julggaštusas galgga dulkojuvvot geahpedit dahje heaittihit daid vuoigatvuodaid mat eamiálbmogiin leat odne, dahje maid sii boahhteáiggis soitet fidnet.

Artihkal 46

1. Ii miige dán julggaštusas galgga dulkojuvvot buktit mielddis ovttage stáhtii, álbmogii, jovkui dahje oktagas olbmui makkárge vuoigatvuoda váldit oasi mange doibmii dahje doaimmahit mange dagu mii rihkku Ovttaštuvvan Našuvnnaid vuodđogirjji dahje dulkojuvvot addit lobi dahje giktalit makkárge doibmii mii cuvkešii dahje geahnohuhtášii, ollislaččat dahje oasil, iehčanas ja sorjjasmeahttun stáhtaid guovlolaš guoskatmeahtunvuoda dahje politihkalaš oktilašvuoda.

2. Dán julggaštusas ovdanbuktojuvvon vuoigatvuodaid geavaheamis galgá gudnejahttit buohkaid olmмоšvuoigatvuodát ja vuodđofriidjavuodaid. Dán julggaštusas ásahuvvon vuoigatvuodaid geavaheapmái oččot čuohcat dušše lágain mearriduvvon gáržžideamit riikkaidgaskasaš olmмоšvuoigatvuodaid geatnegasvuodaid mielde. Buot dákkár gáržžideamit galget leat vealatkeahttá ja eandalii vealtameahtumat dušše dan ulbmilis ahte dáhkidit nuppiid vuoigatvuodaid ja friidjavuodaid dohkálaš dovddasteami ja gudnejahttima ja ahte deavdit demokráhtalaš servodaga vuoiggalaš ja eanemus bággejeaddji gáibádusaid.

3. Dán julggaštusas ásahuvvon mearrádusaid galgá dulkot vuoiggalašvuoda, demokratiija, olmмоšvuoigatvuodaid gudnejahttima, ovttaveardásašvuoda, vealatkeahtesvuoda, buori hálddašeami ja vearihis dáhtu vuodđojurdagiid mielde.